

Stockholms
universitet

Kriminologiska institutionen

Misshandlade mödrar och problematiken med gemensam vårdnad.

En kvalitativ studie om vad professionella anser om gemensam vårdnad där mödrarna har blivit utsatta för våld av barnens fäder.

Examensarbete i kriminologi

HT2011

Handledare: Ingrid Lander

Mari Bergman

Sammanfattning

Forskningen gällande mäns våld mot kvinnor har inte jämfört hur olika professionella utifrån sina olika yrkespositioner anser om gemensam vårdnad, där kvinnorna har blivit utsatta för sina mäns våld. Denna studie kommer att undersöka vad olika professionella, utifrån sina olika yrkespositioner, anser om fenomenet och därmed bidra med något nytt till forskningen.

Begreppet mäns våld mot kvinnor innefattar fysiskt, psykiskt och sexuellt våld, känslomässiga och verbala kränkningar samt alla handlingar vars syfte är att skada eller kontrollera kvinnan (Jalmert, 2003, s. 256).

Mäns våld mot kvinnor beror på många faktorer, men tillvägagångssättet som männen använder sig av för att bryta ner och ta kontrollen över kvinnorna följer ett systematiskt schema. Kvinnornas normaliseringsprocess till våldet som de utsätts för, resulterar i att de får det svårt att separera från de våldsamma männen (Beausang, 2003, s. 238). När de misshandlade kvinnorna slutligen lämnar relationen utsätter de sig ofta för stora risker i samband med uppbrotsprocessen och även under en lång tid efter separationen. Genom att kvinnorna ofta stannar kvar i de våldsamma relationerna eller går tillbaka till sina våldsamma män, medför det att de våldsutsatta kvinnorna inte uppnår brottsofferstatus i allmänhetens ögon (Lundgren et al., 2001, s. 17). Graden av brottsofferstatus kan ge stora konsekvenser i kommande vårdnadstvister och vårdnadsutredningar.

Syftet med denna studie är att undersöka vad fem professionella anser på de misshandlade mödrarnas situation och hur den påverkas av gemensam vårdnad, där mödrarna har brutit upp från en destruktiv relation med barnets/barnens fäder. Nyckelinformanterna har nogra valts ut efter sina mångåriga erfarenheter av arbete med misshandlade mödrar och problematiken med gemensam vårdnad.

Resultatet av intervjustudien med de professionella tyder på att de flesta av de misshandlade mödrarna får en mycket allvarlig, psykiskt tung, ekonomiskt svår och oviss levnadssituation efter att de har lämnat de våldsamma fäderna till deras gemensamma barn. Ovissheten består dels av att mödrarna inte längre råder över sina liv, utan är utelämnade till myndighetspersoner i olika enheter och hur dessa ser på frågor som rör våld. Synen på och hanteringen av de misshandlade mödrarnas situation i de olika enheterna, kan verka avgörande i domsluten vid vårdnadstvister. Domstolarnas beslut i vårdnadstvisterna kan få långtgående konsekvenser för de misshandlade mödrarnas liv, med tanke på deras personliga säkerhet vid t.ex. hämtning och lämning av barnet/barnen. Men även rätten att fatta viktiga beslut utan att behöva samarbeta med barnens fäder påverkas beroende om domslutet blir gemensam vårdnad eller ej. Likaså påverkas mödrarnas ekonomi av hur domstolarna dömer i vårdnadstvister.

Nyckelord: mäns våld mot kvinnor, normaliseringsprocess, brottsofferstatus, gemensam vårdnad, vårdnadstvist, myndigheter och enheter.

Innehållsförteckning

I. Inledning.....	1
2. Syfte och frågeställning	2
3. Avgränsning och definition.....	3
4. Disposition	4
5. Bakgrund om mäns våld mot kvinnor.....	4
6. Teorier.....	5
6.1. Våldets normaliseringsprocess	6
6.2. Uppbrottsprocessen	6
6.3. Det idealiska offret	7
7. Tidigare forskning.....	7
7.1 Det ekonomiska våldet under och efter relationen	8
7.2. Gemensam vårdnad	8
7.3. Samarbetssamtal.....	10
7.4. Vårdnadstvister.....	10
7.5. Statistik över domar.....	11
7.6 Skyddsåtgärder	12
8. Metod	13
8.1. Metodval.....	14
8.2. Forskningsteoretisk utgångspunkt	14
8.3. Tillvägagångssätt.....	14
8.4. Urval	15
8.5. Presentation av nyckelinformanterna	15
8.6. Metoddiskussion.....	16
8.7. Operationalisering	16
8.8. Validitet och reliabilitet.....	16
8.9. Etik	17
9. Resultat och analys.....	17
9.1 Första frågeställningen; ekonomi	17
9.2. Andra frågeställningen; trygghet.....	20
9.3. Tredje frågeställningen; inskränkningar.....	21
9.4. Fjärde frågeställningen; samarbetsamtal	22
9.5. Femte frågeställningen; det svåraste	23
10. Slutdiskussion	25

11. Litteraturförteckning	31
Offentligt tryck	32
Internet.....	33
12. Bilaga 1	34

Förkortningar

BO	Barnombudsmannen
BR	Barnombudsmannen rapporterar
BRÅ	Brottsförebyggande rådet
DIR	Direktiv
Ds	Departementsserie
FB 6 kap. 2 a	Föräldrabalken 6 kapitlet 2a§
JO	Justitieombudsmannen
NJA	Nytt juridiskt arkiv
ROKS	Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige
SOU	Statens Offentliga Utredningar

I. Inledning

De senaste decennierna har rapporteringen om mäns våld mot kvinnor fått allt starkare fäste inom media och fenomenet ses idag som ett samhällsproblem. Begreppet fenomen är kopplad till fenomenologin och avser det specifika forskningsområdet som studien avser att undersöka. Inom forskningen som har gjorts och bedrivs om mäns våld, är det ovanligt att jämföra hur olika professionella ser på fenomenet. Denna studie kommer att undersöka hur olika professionella, utifrån sina olika yrkespositioner, anser om mäns våld mot kvinnor och gemensam vårdnad. Genom att studien har en annan inriktning än vad som är vanligt inom forskningen om mäns våld mot kvinnor, kommer denna studie att bidra med något nytt.

Att mäns våld mot kvinnor är ett samhällsproblem tydliggörs genom den nationella studien som redovisas i rapporten *Slagen dam* (Lundgren et al., 2001, s. 8). Där redogörs att 67 procent av Sveriges kvinnor någon gång har blivit utsatta för våld eller sexuella trakasserier av en man efter sin 15 årsdag. Det bör dock påpekas att alla män inte använder sig av våld mot kvinnor. Det bör påpekas att resultatet som påvisas av Lundgren m.fl. har kritiserats då de har använt sig av en annan insamlingsmetod än vad som är vanligt. Lundgrens m.fl. resonemang att våldet är ett samhällsproblem styrks av en internetartikel av BRÅ, som skriver att ”över en miljard kronor satsas för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer” (BRÅ, nyhetsartikel). I artikeln framgår att pengarna dels ska gå till att förbättra rättsväsendets kunskaper om våld inom nära relationer och dels till att stärka stödet till våldsutsatta offer.

Enligt rapporten *Utveckling av dödligt våld av kvinnor inom nära relationer* (BRÅ 2007:6, s. 6), dödas ca 17 kvinnor per år av en gärningsperson som de har haft en nära relation till. Begreppet nära relation avser de fall där gärningsmannen vid brottstillfället var eller hade varit make, sambo, fästman eller pojkvän till den döda kvinnan. Förutom det dödliga våldet, tillkommer de kvinnor som begår självmord, som en sista utväg för att undkomma våldet. Tyvärr finns det ingen statistik på detta, men det är något som talas om inom kvinnojourerna och som framkom under en av intervjuerna som gjordes (*Nyckelinformant A*).

Mäns våld mot kvinnor förekommer inom alla samhällsskikt, där alla kvinnor kan råka ut för misshandel, däremot är vissa grupper av kvinnor mer utsatta än andra. De utsatta grupperna enligt BRÅ, utgörs främst av unga kvinnor, ensamstående kvinnor med barn och kvinnor från de lägre socioekonomiska grupperna. Andra utsatta grupper är kvinnor med invandrarbakgrund och handikappade samt de kvinnor som kommer till Sverige för att gifta sig (BRÅ, 2009:12, s. 27). Ingen statistik har hittats om det finns grupper av män som använder sig i större utsträckning av

mäns våld mot kvinnor än andra grupper. Däremot är det troligt att grupper av de män som använder sig av mäns våld mot kvinnor, speglar de utsatta grupperna av kvinnor. Det bör även poängteras att alla män som använder sig av våld mot kvinnor, inte använder sig av allt våld som innefattas av begreppet mäns våld mot kvinnor.

Det som skiljer misshandel av män jämfört med misshandel av kvinnor, är att män oftast misshandlas ute på allmän plats och av okänd person, medan kvinnor främst misshandlas i sina hem och av män som de lever tillsammans med eller har levt tillsammans med.

Beausang som är ordförande inom ROKS, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, menar att när de misshandlade kvinnorna med barn separerar från de våldsamma männen, börjar nästa svåra fas för dem. Eftersom uppbrottsprocessen ofta innefattar mycket grovt våld som kvinnorna och många gånger även barnen utsätts för och som kallas separationsvåldet, se rubrik 6.2. Ur samhällets perspektiv ska kvinnorna anmäla männen för de brott de har utsatt dem och många gånger även barnen för och säkerställa att barnen får en trygg och säker uppväxt. Detta sker samtidigt som det ställs krav på att kvinnorna skall samarbeta med männen som utsatt dem för våld, i beslut rörande den gemensamma vårdsnaden om barnen (Beausang, 2003, s. 241). Förutom dessa krav är många av de misshandlade kvinnorna ekonomiskt beroende av männens betalningsvilja, när det gäller t.ex. underhållet. Detta är bara en liten del av problematiken med mäns våld mot kvinnor och gemensam vårdnad.

Det bör påpekas att våldet inom nära relationer även går utanför de heterosexuella förhållandena och utanför äktenskapen/samboförhållandena där parterna har gemensamma barn. Dock uppstår inte samma problematik med våldet där parterna inte har gemensam vårdnad av barnen, men det innebär inte att våldet är oproblemiskt i de förhållandena. Det förekommer även att kvinnor misshandlar sina män. Därtill tillkommer det hedersrelaterade våldet som internetartikeln från BRÅ presenterade (BRÅ, nyhetsartikel).

2. Syfte och frågeställning

Syftet med denna kvalitativa kriminologiska studie är att undersöka hur fem professionella ser på de misshandlade mödrarnas situation och hur den påverkas av gemensam vårdnad, där mödrarna har separerat från de våldsamma fäderna till barnen.

Frågeställningarna är formulerade utifrån en fenomenologisk ansats, då studien avser att undersöka de professionellas erfarenheter utifrån sina livsvärldar, för att söka det unika i deras berättelser och för att sedan rekonstruera de gemensamma erfarenheterna som berättas.

- Vad anser de professionella som företrädare för sina myndigheter/organisationer utifrån sina erfarenheter av de misshandlade mödrarnas ekonomiska situation efter att de har separerat från barnens fäder och där föräldrarna har gemensam vårdnad?
- Vad anser de professionella som företrädare för sina myndigheter/organisationer utifrån sina erfarenheter på de misshandlade mödrarnas trygghet, efter att de har separerat från barnens fäder och där föräldrarna har gemensam vårdnad?
- Vad anser de professionella som företrädare för sina myndigheter/organisationer utifrån sina erfarenheter på de inskränkningar som den gemensamma vårdnaden ger de misshandlade mödrarnas liv, i form av beslut om arbete, skola och bostadsort, efter att de har separerat från barnens fäder?
- Vad anser de professionella som företrädare för sina myndigheter/organisationer utifrån sina erfarenheter på de misshandlade mödrarna syn på samarbetsamtal?
- Vad anser de professionella som företrädare för sina myndigheter/organisationer utifrån sina erfarenheter vara det svåraste med gemensam vårdnad efter att föräldrarna har separerat från destruktiva förhållanden?

3. Avgränsning och definition

Studien kommer att handla enbart om de mödrar som har blivit utsatta för våld av sina barns fäder, där föräldrarna har separerat och har gemensam vårdnad om barnen. Studien kommer inte att rikta in sig på någon speciellt utsatt grupp av mödrar, utan misshandlade mödrar som helhet.

Begreppet mäns våld mot kvinnor avses fysiskt, psykiskt och sexuellt våld, känslomässiga- och verbala kränkningar, samt alla handlingar vars syfte är att skada eller kontrollera kvinnan (Jalmert, 2003, s. 256). I detta arbete avses destruktiva förhållanden de förhållanden där männen systematiskt bryter ner kvinnorna psykiskt för att stärka sina maktpositioner gentemot kvinnorna.

Anledningen till att begreppet mäns våld mot kvinnor används istället för kvinnomisshandel är att synliggöra vem som slår vem i arbetet. Begreppet nära relation avser att kvinnorna är eller har varit flickvän, sambo eller maka till de män som slår eller har slagit dem.

Inledningsvis kommer begrepp som kvinna och man att användas, eftersom teorin och den tidigare forskningen har använt sig av dessa två begrepp. Däremot i syfte, resultat, analys och slutdiskussionen kommer begreppen mödrar och fäder att användas istället för kvinna och man. Detta görs för att belysa den position som föräldrarna har, med tanke på det juridiska ansvaret som är kopplad till vårdnadshavaren till barnen och den känslomässiga biten som ett föräldraskap ofta medför. Nyckelinformanterna har använt sig av begreppet mamma och pappa.

4. Disposition

Rapporten börjar med en bakgrund till fenomenet mäns våld mot kvinnor, för att övergå till teorierna om kvinnornas normaliseringsprocess till våldet och deras brottsofferstatus. Därefter kommer en bakgrundsbeskrivning om vad gemensam vårdnad innebär och vad den tidigare forskningen visar, följt av ett metodavsnitt. Sedan presenteras nyckelinformanterna och analysen. Rapporten avslutas med en diskussion.

5. Bakgrund om mäns våld mot kvinnor

Detta avsnitt kommer att börja med förklaringen till valet av ämne för att sedan beskriva vad fenomenet mäns våld mot kvinnor innebär och hur de våldsamma förhåller sig till våldet.

Personligen är detta ett ämne som ligger mig varmt om hjärtat, då många av mina närmaste vänner har varit utsatta för mäns våld mot kvinnor, där deras fortsatta grad av utsatthet är kopplad till den gemensamma vårdnaden. Eftersom jag har fått uppleva mäns våld mot kvinnor genom mina vänner, har det gett mig en förförståelse om fenomenet och utifrån detta var ämnesvalet givet. Det positiva med min förförståelse är att jag sedan tidigare har kontakter inom ROKS och är medveten om problematiken med gemensam vårdnad. Det negativa med min förförståelse är att den är emotionell kopplad, som har lett till att jag hela tiden har fått reflektera över min position som forskare inom ämnet.

Diskursen om mäns våld mot kvinnor debatteras här i Sverige främst av starka förespråkare inom ROKS, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige, som har sina rötter i Kvinnorörelsen och forskare inom olika institutioner. Genom att många av debattörerna kommer från ROKS medför det att diskursen blir utmanande både politiskt och i samhället i stort. Diskurs avses den debatt som förs om ett visst avgränsat ämne, men utifrån olika infallsvinklar. Oavsett vilken position debattörerna har i diskursen, domineras mäns våld mot kvinnor av att det har förskjutits från att röra sig om individuella problem till att definieras som ett globalt fenomen som FNs generalförsamling 1993 avsåg att avskaffa.

Varje könsrelaterad våldshandling som resulterar i fysisk, sexuell eller psykisk skada eller lidande för kvinnor, samt hot om sådana handlingar, tvång eller godtyckligt frihetsberövande, vare sig det sker i det offentliga eller privata livet. (Deklarationens första artikel/regeringen).

Tyvärr lyckades inte FNs deklARATION *Avskaffande av våld mot kvinnor*, att fånga upp det ekonomiska våldet.

Däremot är de olika aktörerna inom diskursen mäns våld mot kvinnor, överens om att fenomenet är ett mångfacetterat problem som påverkas av strukturella, kulturella och individuella omständigheter, där även de socioekonomiska aspekterna påverkar. Resultat från BRÅ visar att graden av mäns våld mot kvinnor ökar ju sämre levnadsvillkor kvinnorna har (BRÅ 2009:12, s. 27).

Resultatet styrks av liknande internationella undersökningar (SOU 2006:65, s. 59) samt av Estrada & Nilsson (2007, s. 50) som har forskat inom fältet ojämlikhet och utsatthet. De har funnit att det finns samband mellan kvinnors utsatthet för våld och/eller hot om våld, beroende på vilka samhällsgrupper och bostadsorter de tillhör, kopplad till ojämlikhet i levnadsvillkoren. Detta borde kunna kopplas till att de fattigare kvinnorna är mer utsatta för våld, eftersom de har litet eller inget eget kapital för att kunna lämna mannen i fråga. Det bör påpekas att de våldsutövande männen finns inom alla sociala, ekonomiska och etniska grupper och att männen använder sig av våldet för att dominera och för att få ett maktövertag över kvinnorna (SOU 2004:117, s. 52). En annan faktor som påverkar är alkohol- och drogpåverkade män, men långt ifrån alla män är substanspåverkade när de misshandlar (Eliasson, 2003, s. 47).

I SOU 2004:117 framkommer det att de våldsamma männen använder sig av bortförklaringar av våldet, för att rättfärdiga sina våldshandlingar mot kvinnorna. Bortförklaringarna består av fyra delar: osynliggörande, externalisering, fragmentering och förnekning (SOU 2004:117, s. 53). Osynliggörandet innebär att våldet döljs för utomstående och sker innanför hemmets väggar. Externalisering betyder att männen skyller ifrån sig, t.ex. på alkoholen, medan fragmentering innebär att männen i sina beskrivningar, av våldet reducerar våldet dels i grovhet och i frekvens. Förnekelse innebär att männen ser våldsanvändningen som det normala. Detta styrks av BRÅ som visar att mäns våld mot kvinnor sker i det fördolda och inom hemmets väggar. 54 procent av mäns våld mot kvinnor sker under helger och 70 procent av våldet och sexualiserat våld sker under kvälls- och nattetid. Vid hälften, 49 procent av incidenterna, har gärningspersonen varit påverkad av antingen alkohol eller droger (BRÅ 2009:12, s. 30).

6. Teorier

Detta avsnitt börjar med att förklara våldet utifrån ett makro- och ett mikroperspektiv, för att övergå till två teorier, kopplade till makroperspektivet. Den första teorin förklarar hur våldet normaliseras och är allmänt tagen inom diskursen om mäns våld mot kvinnor och den andra förklarar vilken grad av brottoffersstatus de utsatta kvinnorna uppnår efter att de har blivit utsatta för våldet.

Enligt Eliasson (2003, s. 17) docent i psykologi, finns det flera olika förklaringsmodeller till männens våld mot kvinnorna, utifrån både makro- och ett mikroperspektiv. Den vanligaste förklaringsmodellen på makronivå är den strukturella könsmaktsordningen i samhället, där mannen är normen och kvinnan är underordnad mannen och avvikande gentemot mannen. Avsikten med den strukturella könsmaktsordningen är att kontrollera kvinnorna. Jalmert (2003, s. 257) som är genusforskare, kopplar männens våld mot kvinnorna på mikronivå till biologiska- och sociala

aspekterna. Med de sociala aspekterna avses inläring av manlighet, familjeklimatets påverkan under uppväxten etc.

6.1. Våldets normaliseringsprocess

Många människor ställer sig frågan ”varför går hon inte?” när de hör talas om en kvinna som blir slagen av sin man. Tyvärr är det inte så enkelt. Eliasson (2003, s. 28) menar att innan en relation har blivit våldsamt, har det förekommit både kontroll- och dominansmetoder från mannens sida, i avsikt att kvinnan skall underordna sig. Kontrollmetoden innebär att mannen skär av kvinnans kontakt med familj och vänner, vilket leder till att kvinnan isoleras, samtidigt som mannen tar kontroll över kvinnans ekonomi och därmed har normaliseringsprocessen påbörjats. Beausang (2003, s. 238) förklarar att de båda metoderna ökar successivt både i frekvens och i intensitet. För att ytterligare säkerställa att kvinnan underordnar sig och inte gör motstånd mot kontrollmetoderna introduceras det fysiska våldet, där många gånger även det sexuella våldet ingår och mannens våld har slutligen normaliserats.

Eliasson menar att syftet för de män som använder sig av våld mot kvinnor, är att få de utsatta kvinnorna att underkasta sig och identifiera sig med männen och rättfärdiga männens beteenden samt att kvinnorna skall bli beroende dem. Metoden som männen använder sig av enligt Eliasson kan mer eller mindre liknas med hjärntvätt och tortyrmetod. Metoden innebär att männen invagar kvinnorna i kärlek och trygghet, för att i nästa sekund utsätta dem för fysisk och/eller psykisk misshandel. Detta kan leda till att många av kvinnorna blir handlingsförlamade och inte kan ta sig ur den destruktiva relationen (Eliasson, 2003, s. 30). Lundgren m.fl. (2001, s. 17) menar att detta sätt att vara ömsom snäll och ömsom våldsamt kan vara en orsak till varför de misshandlade kvinnorna inte lämnar de destruktiva förhållandena och att merparten av kvinnorna bär på skuld- och skamkänslor.

6.2. Uppbrottsprocessen

När kvinnorna slutligen lämnar sina män, utsätts många av dem och många gånger även barnen för ytterligare risker att utsättas för våld av männen. Separationsvåldet som uppkommer i slutet av de destruktiva förhållandena och avser att vara ett hinder för att kvinnorna ska separera eller som ett försök till att tvinga tillbaka dem in i relationen igen. Enligt Ekbrand (2001, s. 33) socialpsykolog, som har undersökt separationsvåldet, menar att separationsvåldet är mycket våldsammare jämfört mot det ”vanliga våldet”. Vidare beskrivs att många av kvinnorna utsätts för strykningsförsök, våld med knivar, beskjutning och våldtäkt. Vad gällande de kvinnor som mördats av sina partners, kan motivet till mordet vara att mannen avser att straffa kvinnan för att hon har lämnat honom, eller har haft för avsikt att lämna honom. Eliasson (2003, s. 33) förklarar att många mödrar går tillbaka till sina män, dels för att de är rädda att förlora vårdnaden om barnen och dels för att de är rädda att

förlora kontrollen över vad som sker med barnen när mannen umgås med barnen. Hydén (2001, s. 109) professor i våld inom nära relationer, menar att när kvinnorna slutligen lämnar sina män beror det ofta på att det är deras sista utväg. Det endast ett fåtal av kvinnor som är insatta i vad som händer och vad som krävs av dem, efter att de har lämnat de destruktiva förhållandena. Dels vet de inte hur de skall förhålla sig till mannen som de har lämnat eller hur de ska uppnå brottsofferstatus som kan vara till hjälp i eventuellt kommande vårdnadstvister samt i skyddsaspekten av kvinnorna och deras barn.

6.3. Det idealiska offret

Christie (2001, s. 48) förklarar att definitionen av det idealiska offret grundar sig på samhällets syn på olika grupper av individer och hur lätt individerna ses som offer när de har utsatts för ett brott. Det som utmärker ett idealiskt offer är att brottsoffret ska anses vara svag och dessutom sysselsätta sig med något respekterat ur samhällets synpunkt. Individen som utsätts för brottet, ska befinna sig på en acceptabel plats och brottet skall även ske på dagtid. Förövaren ska vara i fysiskt övertag och illasinnad och helst okänd för brottsoffret.

Christie skriver att kvinnor som utsätts för våld i hemmet eller som våldtas av sina partners, inte uppfyller kraven för att vara ett idealiskt offer och därmed uppnår inte de brottsutsatta kvinnorna en hög grad av brottsofferstatus. En av förklaringarna till detta är ”vi - männen - förstår fenomenet så ovanligt bra och eftersom vi kan få vår definition av situationen att bli den som gäller” (ibid., s. 49). Andra orsaker är att kvinnors materiella villkor har förbättrats samtidigt som beroendet av männen minskat, vilket innebär att kvinnorna borde ha lämnat relationen. Christie menar att ju mer kvinnor i samhället uppnår materiell och oberoende ställning, desto lägre grad av brottsofferstatus uppnår kvinnorna, när de utsätts för mäns våld. Detta eftersom deras trovärdighet inte uppnås som svaga hjälplösa offer som saknar tillgångar att ta sig ur de destruktiva förhållandena (ibid., s. 49). Låg grad av brottsofferstatus kan leda till förödande konsekvenser när det kommer till rättsväsendet och olika enheter inom myndigheter gällande vårdnadstvister mellan parterna.

7. Tidigare forskning

Genomgående för detta avsnitt är en beskrivning av effekterna av rättsregler och hur kvinnorna med barn måste förhålla sig till dem. Avsnittet kommer att börja med en presentation av forskning om det ekonomiska våldet som kvinnorna blivit utsatta för under sina relationer och hur detta våld sedan fortsätter efter separationen samt hur kvinnorna måste förhålla sig till de ekonomiska rättsreglerna. Därefter beskrivs problematiken runt gemensam vårdnad, samarbetsamtal, vårdnadstvister och vilka åtgärder de separerade våldsutsatta kvinnorna kan vidta för att skydda sig mot fortsatt våld från männen. Avsnittet avslutas med statistik över hur domstolar dömer i

vårdnadstvister där det har förekommit våld mot kvinnor. Det bör påpekas att denna studie refererar till olika SOU rapporter. I dessa rapporter kan det vara svårt att veta vem som har skrivit vad och vilken grad av erfarenhet och befattning författarna har, vilket kan påverka rapportens innehåll.

7.1 Det ekonomiska våldet under och efter relationen

Det ekonomiska våldet kan delas upp i två kategorier, där första kategorin utgörs av männens fysiska och psykiska våldshandlingar som avser att ta kontrollen över kvinnorna. Den andra kategorin består av ekonomiska konsekvenser av männens våld. Kvinnornas ekonomiska utsatthet varierar i grad beroende hur det ekonomiska våldet ser ut och dess konsekvenser samt hur myndigheter hanterar det ekonomiska våldet. Fernqvist & Näsman (2008, s. 162) forskning visar på att ekonomiskt våld är en del av mäns våld mot kvinnor, både under och efter den destruktiva relationen. De menar att ekonomiskt våld är en vanlig strategi för att begränsa kvinnornas handlingsutrymme, både socialt och ekonomiskt. Under relationen är det vanligt att kvinnorna blir skuldsatta, eftersom männen ser till att alla ekonomiska handlingar sker i deras namn oftast genom fysiskt och psykiskt våld, vilket kan få långtgående konsekvenser för kvinnorna, även efter att de har separerat.

Fernqvist & Näsman redogör att det finns flera former av ekonomiskt våld som männen använder sig av för att kontrollera kvinnorna efter att de har separerat. En del av det ekonomiska våldet är kopplat till trakasserierna från männen, som är kopplat till fysiskt och psykiskt våld. Trakasserierna leder ofta till att kvinnorna behöver uppsöka vård och stöd, som medför att kvinnorna ofta blir sjukskrivna, vilket i sin tur påverkar deras ekonomi, vilket är konsekvenser av männens våld.

Ytterligare konsekvenser av det ekonomiska våldet är att det förekommer att kvinnor måste säga upp sin anställning för att flytta till en ny ort p.g.a. männens trakasserier, men även att kvinnorna riskerar att bli uppsagda i de fall där männen trakasserar dem på deras arbetsplatser (ibid., s. 162). Ett annat tillvägagångssätt är att männen vägrar att folkbokföra sig på sin nya adress när de har flyttat från det gemensamma hemmet, vilket får ekonomiska konsekvenser för kvinnorna, eftersom regelverken som styr över hur bidrag ska betalas och inte tillåter att de får det bostadsbidrag som de egentligen är berättigade till (ibid., s. 171). Ett annat vanligt sätt är att männen medvetet försenar underhållsbidraget eller andra ekonomiska avtal, vilket kan medföra att kvinnorna får svårt att betala hyran i tid och därmed riskerar att bli vräkta (ibid., s. 162).

7.2. Gemensam vårdnad

Eftersom gemensam vårdnad ges per automatik till gifta föräldrar och att vårdnadstvister är psykiskt och ekonomiskt tunga, drar sig många kvinnor för att genomgå en vårdnadstvist. Det kan i förlängningen leda till att männens våld fortgår.

Eriksson (årtal saknas, s. 11) docent i våld inom nära relationer, redogör att gemensam vårdnad innebär att föräldrarna delar det juridiska vårdnadsansvaret för barnet/barnen samt att båda föräldrarna måste komma överens i de beslut som rör barnet/barnen. Många av de beslut som måste tas gemensamt berör ekonomi och styrs av olika regelverk.

När föräldrarna separerar måste barnet/barnen vara folkbokförda hos den ena av föräldrarna, inte båda, även om barnet bor hos båda. Detta kan leda till problem, eftersom bostadsbidrag betalas ut enbart till den förälder som barnet är folkbokförd hos och i förhållande till hur mycket tid barnet tillbringar hos den förälder som ansöker om bidragen. Samma sak gäller för underhållsbidraget för barnet (DIR 2009:56, s. 2). För att ett barns boende skall räknas som ett växelvisboende har Högsta domstolen slagit fast att barnets boende hos den ena föräldern måste utgöra mer än 1/3 av barnets totala boende, enligt NJA (1998:267, s. 267).

Även om den förälder som barnet är folkbokförd hos får bostadsbidrag för barnet, kan det bli ekonomiskt svårt, eftersom den föräldern måste hjälpa till med resekostnader som barnet får vid resor till sin andra förälder, vilket kan medföra dryga utgifter om föräldrarna bor långt ifrån varandra. Förutom dessa resekostnader tillkommer avgifter för t.ex. dagis och fritids, vilket kan slå hårt mot boendeföräldrarnas ekonomi (Eriksson, årtal saknas, s. 13).

I rapporten *Beslutande rätt vid gemensam vårdnad m.m.* (SOU 2007:52, s. 33) framkommer, förutom ekonomiska frågor, ytterligare områden inom vilka föräldrarna måste komma överens, nämligen gällande val som berör dagis, skola och boende, vilket kan leda till stora problem. Om den ena föräldern måste flytta till en annan ort p.g.a. arbete eller studier, kan den andra föräldern neka till att barnet flyttar med. Om den ena föräldern flyttar med barnet utan godkännande av den andra föräldern, kan föräldern i fråga dömas till egenmäktigt förfarande (ibid., s. 63). Den allmänna uppfattningen är att den förälder som barnet är skriven hos har rätt att välja dagis som passar den och barnet bäst, utan att den andra föräldern måste ge sitt godtycke, men juridiskt sett måste båda föräldrarna vara överens om valet av dagis. Däremot val av skola anses vara så pass viktigt att båda föräldrarna måste vara överens och att skolan har skyldighet att undersöka att föräldrarna är överens innan barnet skrivs in i skolan (ibid., s. 68). Vidare tydliggörs vad som gäller när föräldrarna har gemensam vårdnad och om den ena föräldern vill åka utomlands med barnet. Då måste den föräldern som avser att resa, se till att resan inte inkräktar på barnets umgängestid med den andra föräldern. Dessutom kan den andra föräldern neka barnet pass, då det krävs båda föräldrarnas tillåtelse vid ansökan om pass (ibid., s. 70).

Ytterligare något som kan få allvarliga och långtgående konsekvenser med den gemensamma vårdnaden är att den ena föräldern har rätt att lägga in ett veto mot barnet, den andra föräldern, läkare eller socialtjänst, som uttrycker att barnet behöver psykiatriskvård. Detta medför att barnet nekas psykiatrisk vård och får vänta tills det blir myndigt och kan söka vård som vuxen (ibid., s.

34). Det finns ett beslut från JO (2003/04, s. 311) om ett ärende där en dotter som ska ha blivit misshandlad och sexuellt utnyttjad av sin far och sökt psykiatrisk vård, där JO menar att det var fel av personalen att inte kontrollera om fadern gav sitt godkännande till att dottern skulle få vård. Detta gäller även de barn som har bevittnat misshandel av sina mödrar, utsätts för psykisk misshandel och faller mellan stolarna och blir utan vård (Ds 2011:5). Nytt lagförslag kommer med stor sannolikhet att träda i kraft 2011/2012, som medför att socialnämnden får avgöra vad som är det bästa för barnet i de fall där föräldrarna är oense om barnet skall få psykiatrisk vård eller andra sociala insatser (ibid.).

7.3. Samarbetssamtal

Eriksson (årtal saknas, s. 17) skriver att de föräldrar som har konflikter rörande vårdnaden, men önskar kunna samarbeta angående vårdnaden, kan få hjälp med samarbetssamtal, som kommunerna är skyldiga att bistå med. Förutom att det är frivilligt att ta hjälp i form av samarbetssamtal, kan även domstolar döma föräldrarna att delta i samarbetssamtal vid tvister om vårdnad. Samarbetssamtalen får ofta en avgörande roll för hur domstolarna väljer att döma i vårdnads- och umgängestvister. Erikssons forskning visar att de misshandlade kvinnorna ofta känner rädslor inför och under samarbetssamtalet. Kvinnorna känner även att de kränks ännu en gång av männen och av myndigheterna, som ställer krav på kvinnorna att samarbeta med den man som har utsatt dem för våld. Det har även hänt att kvinnorna har blivit misshandlade under själva samarbetssamtalet av sina före detta partners (Eriksson, 2003a, s. 129).

Frågan är vem som tror att samarbetssamtal kan komma att fungera i de fall där det har förkommit våld och till vilken nytta? Detta med tanke på det ojämna maktförhållandet som råder mellan föräldrarna, där många av kvinnorna är rädda att vistas i samma rum med sina före detta män och vad som kan hända när samtalen är slut.

7.4. Vårdnadstvister

I Barnombudsmannens rapport *När tryggheten står på spel* (BR 2005:02, s. 7) klargörs det att vid vårdnadstvister kan gemensam vårdnad utdömas, även om ena föräldern motsätter sig det. Däremot kan inte domstolen döma till gemensam vårdnad om båda föräldrarna protesterar. Likaså kan växelvis boende tilldömas mot ena föräldrarnas vilja (ibid., s. 20). Enligt Eriksson (årtal saknas, s. 19) kan de föräldrar som vägrar följa domslutet eller godkända avtal rörande vårdnaden beläggas med vite. Om inte föräldern/föräldrarna följer domslutet eller avtal kan polisen komma och hämta barnet, för att överlämna barnet till den förälder som enligt domslutet eller avtalet skall ha barnet vid den aktuella tidpunkten. Föräldrarna kan även dömas för egenmäktighet med barn om ett barn exempelvis inte lämnas tillbaka efter umgänge. Strafftiden för detta är som lägst sex månader till

fyra år (ibid., s. 21). Det gäller även de kvinnor som gömmer sig och sina barn för barnens våldsamma far.

Eliasson (2003, s. 45) konstaterar att många av de misshandlade kvinnorna vill ha enskild vårdnad, vilket skulle ge ro och trygghet i deras och barnens liv och att kvinnorna själva kan besluta i frågor som rör barnen. Utan att behöva samarbeta med männen, vilket är kravet vid gemensam vårdnad. Dock är en vårdnadstvist en ekonomisk faktor som många av kvinnorna behöver ta ställning till innan de ansöker om enskild vårdnad och som beslutas i rätten, där parterna själva måste betala sina rättegångskostnader. Den förlorande parten måste även betala den andra partens rättegångskostnader. Om rätten anser att den ena föräldern har förhalat rättegångsprocessen och skapat oskäligen kostnader för den andra parten, kan rätten döma parten i fråga att betala hela rättegångskostnaden, vilket kan resultera i dryga kostnader (Eriksson, årtal saknas, s. 15).

Enskild vårdnad innebär att en av föräldrarna har ensamrätt att fatta beslut som rör barnet och bär hela det juridiska ansvaret själv som förälder (ibid., s. 11). I rapporten *Beslutande rätt vid gemensam vårdnad m.m.* (SOU 2007:52, s. 181) framkommer det att vårdnadshavaren har skyldigheter att informera den andra föräldern om t.ex. skola, hälsa och vårdbehov. Även om den ena föräldern har enskild vårdnad kan den andra föräldern ha umgängesrätt. Dock påpekar Eriksson (årtal saknas, s. 11) att många tror att det är föräldern som har rätt att få träffa sitt barn, vilket är fel. Det är barnet som har rätt till umgänge med sin förälder. För att undvika att barnet blir ett verktyg för mannen för att komma åt kvinnan i de fall där hon har blivit utsatt för hans våld kan socialtjänsten utse en kontaktperson som följer med barnet och är närvarande under hela tiden som barnet träffar sin fader (ibid., s. 11). I vissa fall kan det vara aktuellt med enbart umgänge via t.ex. mail och telefon då socialtjänsten befarar att barnet ifråga kan komma till skada, som ett resultat av mannens försök att kontrollera modern (Eriksson, 2003b, s. 144).

7.5. Statistik över domar

I Föräldrabalken 6 kap. 2 a, framgår det att:

Barnets bästa skall vara avgörande för alla beslut om vårdnad, boende och umgänge. Vid bedömningen av vad som är bäst för barnet skall det fästas avseende särskilt vid risken för att barnet eller någon annan i familjen utsätts för övergrepp eller att barnet olovligt förs bort eller hålls kvar eller annars far illa, och barnets behov av en nära och god kontakt med båda föräldrarna (FB 6 kap. 2 a).

Begreppet ”Barnets bästa” är hämtad från Barnkonventionen som Sverige skrev under år 1989. Begreppet genomsyrar hela barnkonventionen och avser att barnets bästa alltid ska komma i första hand (Regeringen/Barnkonventionen). Schiratzki (2002) professor i rättsvetenskap, kritiserar begreppet för att det inte skrivs ut i detalj vad som avses och att det öppnar upp för tolkningar.

Utifrån denna lagtext är det intressant att se hur domstolsväsendet tolkar och dömer i vårdnadstvister, där det har förekommit våld inom familjen. 2002 granskade Barnombudsmannen, BO samtliga Sveriges tingsrättsdomar rörande gemensam vårdnad, boende och umgänge, totalt 504 domar. 258 av målen nämner att våld har förekommit inom familjen, medan 199 av de 258 målen gällde vårdnadstvist. I rapporten framkommer att tingsrätterna dömer 50 procent av dessa vårdnadstvister till gemensam vårdnad. I 42 procent av målen tilldelas kvinnorna enskild vårdnad om barnen och resterande 8 procent ges männen enskild vårdnad. I de mål där det finns en tidigare dom mot någon av föräldrarna för våld inom familjen, tilldelas kvinnorna 55 procent av vårdnadstvisterna, 43 procent döms till gemensam vårdnad och de resterande två procenten tilldöms männen (BR 2005:02, s. 30). Vidare framkommer det i rapporten från BO att av de 113 mål som rör barnens boende, där våld har förekommit inom familjen tilldelas kvinnorna, barnens boende till 60 procent. 26 procent av boendetvisterna tilldelas männen och sex procent till växelvis boende. I åtta procent av målen väljer domstolarna att dela på syskonen, där föräldrarna tilldelas var sitt barn. Det bör noteras att i de fall där det finns en fällande dom mot mannen för våldsbrott mot familjen, tilldelas kvinnorna 50 procent av boendetvisterna, 17 procent tilldelas männen och 17 procent till växelvis boende. Resterande mål väljer domstolarna att skilja syskonen åt (ibid., s. 31).

När det gäller umgänges mål, tilldelas 47 procent av männen umgängesrätt med sina barn. 26 procent tilldelas umgängesrätt tillsammans med en kontaktperson, som skall närvara under den tid som barnet umgås med sin fader (ibid., s. 29). Enligt SOU 2005:43 framkommer det att 54 procent av tingsrättsdomarna rörande vårdnad, boende och umgänge överklagas. Det vore mycket intressant om BO följde de ärenden som överklagas och undersöker om det sker någon förändring i domsluten i de högre instanserna.

7.6 Skyddsåtgärder

Även om kvinnorna får enskild vårdnad om barnen innebär det inte att de ensamstående kvinnorna är fria från männen och det fysiska och psykiska våldet mot dem. Enligt SOU 2006:65 löper de ensamstående kvinnorna upp till fem gånger så stor risk att utsättas för fysiskt våld i hemmet, jämfört med andra kvinnor. Särskilt utsatta är de ensamstående kvinnor som har småbarn, deras risk att utsättas för våld i sina egna hem uppgår till 16 procent. De ensamstående kvinnornas utsatthet förklaras genom den ekonomiska situation som de befinner sig i och barnets rätt till umgänge (SOU 2006:65, s. 59). Detta bekräftas genom Estrada & Nilssons (2004, s. 172) forskning om ensamstående kvinnor med barn. Även studien som rapporteras i *Slagen dam* (Lundgren et al., 2001, s. 34) visar på liknande siffror. Där framgår att 25 procent av de separerade kvinnorna har blivit hotade av sin före detta i samband med umgänge mellan barn och fadern. Fyra procent har blivit slagna och eller utsatta för sexuellt våld i samband med umgänge, 17 procent har fått

ovälkomna besök och åtta procent har blivit förföljda av fadern till barnet/barnen. Det som de utsatta kvinnorna kan göra i förhoppning att undgå att männen utsätter dem för våld efter att de har separerat från dem är att bl.a. ansöka om besöksförbud. I BRÅ 2007:2 framkommer det att det är förbjudet för en viss person att kontakta den person som förbudet gäller. Dock räckte inte förbudet, utan år 2003 kom det utökade besöksförbudet, som även gäller för det gemensamma hemmet eller ställen som personen är hotad brukar uppehålla sig på t.ex. arbetsplats eller dagis. Avsikten med det utökade besöksförbudet är att den som är hotad inte ska behöva fly från sitt ännu inte delade hem och sin vardag (BRÅ 2007:2, s. 16). År 2006 ansöktes det om över 10 000 besöksförbud. Majoriteten av de sökande var kvinnor som var hotade av sina män eller före detta män, men endast 42 procent av dem beviljades, där en tredje del av besöksförbuden bröts (ibid., s. 17). Överträdelse av besöksförbudet kan ge böter eller fängelse upp till ett år.

Enligt Beausang (2003, s. 243) finns ett problem med besöksförbud och det är att det kan utformas så att det inte gäller hämtning och lämning av barn eller telefonkontakt med barnen. Det medför att kvinnorna blir utelämnade till männen trots att det anses att kvinnan bör skyddas gentemot mannen i fråga.

Nylén (2003, s. 189) uppger att de misshandlade kvinnorna som har brutit relationen med männen, kan ansöka om sekretessmarkering, spärrmarkering. Sekretessmarkeringen innebär att adress, personnummer och telefonnummer skyddas och inte syns i folkbokföringen. Problemet är att man som vårdnadshavare har rätt och skyldighet att sörja för att barnen skall ha det bra, vilket innebär att vårdnadshavaren även har rätt att veta var ens barn bor. Wallberg (2003, s. 116) skriver att resultatet blir att kvinnans adress skyddas, men inte barnens adress även om de bor hos kvinnan. Vidare redogör Nylén (2003, s. 189) att kvarskrivning beviljas endast till de personer där sekretessmarkering inte bedöms vara tillräckligt. Kvarskrivning innebär att man fortfarande är skriven på den gamla bostadsadressen fastän personen i fråga har flyttat till en ny bostadsadress. Fingerade personuppgifter ges till de personer som lever under stor risk att utsättas våld vilket kan leda till döden eller frihetsberövande. Ytterst få beviljas. Ansökan ställs till Stockholms tingsrätt av Rikspolisstyrelsen.

8. Metod

Följande avsnitt innehåller beskrivningar av metodval, forskningsteoretisk utgångspunkt, presentation av nyckelinformanterna, metoddiskussion, studiens tillförlitlighet och slutligen etik.

Studien började med en litteraturöversikt över mäns våld mot kvinnor. Litteraturen inhämtades genom en förutsättningslös genomsökning av forskningsrapporter, avhandlingar och offentliga utredningar. Detta gjordes för att få en så bred bild av ämnet som möjligt, samtidigt skapades även

frågeställningar som avses att bli besvarade med en undersökning (Aspers, 2007, s. 71). Därefter utökades översikten av litteraturen med tips från de intervjuade.

8.1. Metodval

Eftersom denna fenomenologiska studie avser att skapa en djupare förståelse utifrån de professionellas positioner och vad de anser om gemensam vårdnad, där kvinnorna har blivit utsatt för våld av barnens fäder, har en kvalitativ forskningsmetod använts. Anledningen till att professionella har intervjuats istället för att de våldsutsatta kvinnorna intervjuats bygger på etiska aspekter, som kommer att redogöras under 8.9.

8.2. Forskningsteoretisk utgångspunkt

För denna studie har en tolkande fenomenologisk ansats använts för att undersöka de erfarenheter som de professionella utifrån sina livsvärldar har på fenomenet gemensam vårdnad och separerade misshandlade kvinnor. Tolkande fenomenologi syftar till att undersöka deltagarnas egna perspektiv men tolkningen inkluderar även forskarens förförståelse och forskarens interaktion med den som studeras och den kunskap som produceras är alltid en tolkning av deltagarnas erfarenheter. Där det gemensamma i nyckelinformanternas beskrivningar utgör det signifikanta och essensen som sammanfattar vad de professionella utifrån deras olika yrkespositioner har upplevt av fenomenet som studien avser att undersöka (Creswell, 2007, s. 57). Problemet med fenomenologi är att nyckelinformanterna väljer vad de vill berätta och att deras berättelser är sanningen, som ingen kan kontrollera eftersom deras berättelser är subjektiva (ibid., 103). Bryman (2002, s. 285) beskriver nyckelinformant är en person vars position hjälper forskaren att få tillträde till fältet som undersöks. Medan Asper (2007, s. 68) använder begreppet nyckelinformatör för personer som citeras mycket, vilket docent Maria Eriksson och advokat Lena Feuk görs. Utifrån detta resonemang kommer de intervjuade personerna beskrivas som nyckelinformanter.

8.3. Tillvägagångssätt

Genom inläsningen av vad som har skrivits om mäns våld mot kvinnor och genom tidigare kontakter inom ämnesområdet, var vissa nyckelinformanter enligt mig, givna inför denna studie. Ett brev sändes ut till de givna nyckelinformanter, där avsikten med intervjun förklarades samt en beskrivning av vem jag är. Samtliga tackade ja till en intervju. Innan intervjun började blev respektive nyckelinformant informerad om syftet med intervjun och de forskningsetiska principerna som anonymitet, frivillighet etc. Tre av de fem nyckelinformanter uttryckte att de inte ville vara anonyma, vilket har bejakats. Samtliga intervjuer har spelats in och transkriberats till skriftspråk, för att kunna återge en rättvis tolkning av det som har berättats och för att öka undersökningens validitet. För att minimera min påverkan på nyckelinformanter har öppna semistrukturerade

intervjuer med teman använts. Dock bör det påpekas att min personlighet och min förkunskap påverkade intervjuerna. Nyckelinformanter har fått tala fritt om sin uppfattning utifrån sin yrkesposition om de misshandlade mödrarna och problematiken med gemensam vårdnad. Intervjuerna varade från 45 minuter till tre och en halv timme. Den ena intervjun är en gruppintervju med två av nyckelinformanterna. Genom att gruppintervjun genomfördes med två mycket samspelta nyckelinformanter förstärktes deras syn av fenomenet, vilket även har påverkat analysen av intervjun med dem. Detta eftersom de gick in i varandras beskrivningar och även fyllde ut varandras beskrivningar.

8.4. Urval

Valet av nyckelinformanter har en stor betydelse för studiens resultat. De nyckelinformanter som medverkar i studien har inte valts slumpmässigt, utan strategiskt. Genom att nyckelinformanterna är strategiskt valda medför detta att det inte går att generalisera det insamlade materialet, vilket inte är avsikten med kvalitativa undersökningar. Denna studies deltagare har valts utifrån deras professionella yrke, gedigna kunskaper och deras positioner inom områdena. Anledningen till att olika yrkesprofessionella har intervjuats är att få en bredd med olika infallsvinklar och att undersöka vad deras gemensamma erfarenheter av fenomenet visar och vad som är unikt kopplad till deras yrkespositioner. Risken och svårigheten med detta arbetssätt är att bara en yrkesprofessionell förmedlar sin erfarenhet som företrädare för sin myndighet/organisation, vilket kan bli missvisande, om inte nyckelinformanten ifråga har gedigna kunskaper och erfarenheter av vad som undersöks (Aspers, 2007, s. 92).

Antalet deltagare uppgår till fem nyckelinformanter, varav två av informanterna ingår i en gruppintervju.

8.5. Presentation av nyckelinformanterna

De tre första nyckelinformanterna har intervjuats var för sig och heter Carina Diaz, Lena Feuk och Maria Eriksson. Carina Diaz, är ekonom och pedagog och är heltidsanställd sedan år 2000 på kvinnojouren i Luleå samt vice kassör i ROKS, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige. Lena Feuk är advokat och flitigt anlita som expertkommentator angående vålds- och sexualbrott mot kvinnor och barn. Lena Feuk föreläser ofta inom Sveriges Advokatsamfund, Domstolsverket, Polismyndigheten och Juristutbildningen vid Stockholms universitet. Maria Eriksson är docent i sociologi vid Uppsala Universitet. Maria Erikssons specialområde är våld inom nära relationer samt vilket bemötande mödrarna och barnen får i kontakter med olika myndigheter. Gruppintervjun är gjord med två socionomer anställda på Kriscentrum i Stockholm, som drivs i Stockholms stads regi och är ett kommunalt skyddat boende för våldsutsatta kvinnor och barn. Anledningen till att socionomernas namn inte skrivs ut är att jag själv har fått ta ställning om deras

namn skall skrivas ut eller ej och jag har beslutat att de ska få vara anonyma. För att säkerställa att de förblir anonyma kommer citaten från intervjuerna inte namnges utan presenteras som nyckelinformant A till E.

8.6. Metoddiskussion

Enligt Bryman (2002, s. 301) är det positiva med öppna semistrukturerade intervjuer att forskaren kommer nära nyckelinformanterna, dels genom att intervjusituationen liknar ett vanligt informellt samtal mellan två personer och dels genom att forskaren påverkar nyckelinformanten minimalt. Nyckelinformanten får då möjlighet att ge sin bild av det som forskaren avser att undersöka. Nackdelen med öppna semistrukturerade intervjuer är att nyckelinformanten väljer vad den vill säga och att intervjuaren får ta det som den får. Samtidigt krävs det förmåga och förkunskaper av intervjuaren för att kunna återge en rättvis tolkning av nyckelinformantens erfarenhet av ämnet. Ytterligare en nackdel med öppna semistrukturerade frågor är att det är svårt och tidskrävande arbete att transkribera intervjuerna till text.

I alla intervjusituationer råder en maktrelationen mellan intervjupersonen och intervjuaren, där oftast intervjuaren är den person som innehar makten. I denna studie hade nyckelinformanterna merparten av makten, speciellt docenten och advokaten. Detta märktes speciellt i intervjun med docenten, där det var mycket tydligt att det var docent kontra student.

8.7. Operationalisering

För att kunna undersöka forskningsfrågan, utformades en intervjuguide med öppna semistrukturerade frågor med teman. Intervjuerna transkriberades till skriftspråk. För att sätta mina föreställningar åt sidan och bli så objektiv som möjligt har denna studie fått ta tid där jag har distanserat mig, då ämnet ligger mig nära. Detta för att inte min känslomässiga erfarenhet inte ska påverka och därmed riskera att övertolka deltagarnas erfarenheter. Därefter har utskriften lästs upprepade gånger, först för att få en helhet och därefter hitta de unika och signifikanta i intervjuerna. För att hitta det meningsfulla har frågeställningen delats upp i olika färger. En färg för varje fråga. Frågorna har sedan underkategoriserats och det som inte besvarar frågan har sorterats bort, för att fånga essensen. Därefter har det signifikanta beskrivits och tolkats. För att ge läsaren en känsla av deltagarnas berättelser har många citat används, där citaten förstärker beskrivningen av det som undersökts (Creswell, 2007, s. 157).

8.8. Validitet och reliabilitet

Kvale (1997, s. 215) framhäver att begreppet validitet står för giltighet och riktighet. Förenklat kan det uttryckas som: undersöks det som forskaren avser att undersöka? Genom att en omfattande granskning av rapporter från andra forskare inom ämnet har gjorts, där offentliga rapporter ingår

och dessa har legat till grund för kontroll av resultatets överensstämmelse med frågeställningarna, har en relativt god validitet uppnåtts. Validiteten styrks då öppna semistrukturerade intervjuer med teman används, som sedan har transkriberats, vilket innebär minimal intervjuareffekt (ibid., s. 219).

Studiens reliabilitet styrks då operationalisering har redovisats. Det som sänker studiens reliabilitet är urvalet av nyckelinformanter, eftersom nyckelinformanterna inte är slumpmässigt utvalda, utan är handplockade. Genom att de är strategiskt valda utifrån sina erfarenheter kan det bli svårt att genomföra en liknande studie och därmed sänks studiens reliabilitet. Dessutom skiljer sig deltagarnas berättelser beroende på vem som frågar. Detta har att göra med undersökarens förförståelse av deltagarens livsvärld och om deltagaren får förtroende för undersökaren.

8.9. Etik

Inför denna studie har nyckelinformanter som arbetar professionellt och har kunskaper och erfarenheter om barnens faders våld mot mödrar använts, istället för att intervjua de misshandlade mödrarna direkt. Anledningen till detta är att jag anser mig sakna både resurser och kunskap att ta hand om en intervjuperson som återupplever traumatiska händelser och eventuellt mår psykiskt dåligt under och efter intervjun. Nyckelinformanterna har erbjudits att vara anonyma, men har antingen valt att inte vara anonyma eller att jag själv har fått tagit ställning till att antingen presentera dem med namn eller enbart som nyckelinformant. Samtliga nyckelinformanterna har fått läsa igenom de delar av sina intervjuer som jag har använt mig av och jag har fått deras godkännande innan jag har lämnat ifrån mig arbetet. Detta med tanke på att tre av nyckelinformanter har namngivits.

9. Resultat och analys

Detta avsnitt kommer att presentera en beskrivning av vad analyserna av intervjuerna gav. Varje frågeställning presenteras under egen rubrik. Beskrivningarna av de olika frågeställningarna skiljer sig åt i omfattning, beroende på vad deltagarna har valt att berätta.

9.1 Första frågeställningen; ekonomi

Den första frågeställningen som rör ekonomi avser att undersöka hur de professionella tänker utifrån sina positioner på de misshandlade mödrarnas ekonomiska situation efter att de har separerat från barnens fäder, där föräldrarna har gemensam vårdnad.

De erfarenheter som förmedlas av det ekonomiska våldet är oväntat lika i sina beskrivningar och det som tycks framstå är att det ekonomiska våldet varierar i grad, men det förekommer i alla destruktiva relationer. Det ekonomiska våldet ingår i normaliseringsprocessen men fungerar även som en kontrollmekanism under relationen och efter separationen. Ekonomin tycks förhindra att

mödrarna kan bryta upp från relationerna och när mödrarna slutligen tar sig ur relationen visar resultaten på att det ekonomiska våldet fortsätter att utgöra en kontrollmekanism, genom att begränsa mödrarnas handlingsutrymme.

Vidare framkommer i intervjuerna att många av de våldsamma fäderna tycks ha betalningsanmärkningar som leder till att fäderna använder sig av mödrarna systematiskt genom att se till att mödrarna blir betalningsansvariga, även om ändamålen enbart är för fädernas räkning.

– Vi har haft flera kvinnor det senaste året som har haft män med spelskulder som kvinnorna dras med då männen har pressat kvinnorna att ta snabba lån med hög ränta. Kvinnorna känner sig även tvingade att låna för att kunna betala hyrorna och maten. *Nyckelinformant D*

Andra tillvägagångssätt som kan tänkas verka för att kontrollera mödrarna är att tvinga dem till att skriva under stora lån som leder till att mödrarna blir svårt skuldsatta. Skuldsättningen leder till att mödrarnas ekonomi även påverkas efter att de har separerat. Även om dessa våldsutsatta mödrar skulle vända sig till socialtjänsten för att få ekonomiskt bistånd, betalar inte socialtjänsten några räkningar, mödrarna får rådet att inte betala räkningarna och eftersom mödrarna saknar betalningsutrymme, hamnar räkningarna hos kronofogden. Detta kan tänkas leda till att mödrarna får betalningsanmärkningar som i förlängningen ger dem problem, bland annat när de ska ansöka om lägenhet.

Enligt vad som framkommer i intervjuerna tycks separationer inte innebära att det ekonomiska våldet upphör. Ett dilemma med den gemensamma vårdsnaden är att många av mödrarna tror att den gemensam vårdsnad innebär hälften i tid och pengar. Makten och kontrollen vidmakthålls genom att neka pengar eller krångla med underhållet, genom att sätta i system att betala ut det för sent eller för lite. Svårigheten med ekonomin, är kopplad till föräldrarnas samarbetsförmåga. Med tanke på att bidragssystemet utgår ifrån att föräldrarna är överens och samarbetar med varandra vilket inte föräldrarna gör, när det har förekommit våld. Det kan handla om att vägra skriva på ansökningar, se till att alltid betala underhållet några dagar sent, så att det blir svårt för moder att betala in hyran i tid och hon riskerar att bli vräkt.

– Det är sällsynt att man kommer överens och det är också därför många av dessa kvinnor skulle behöva enskild vårdsnad, då får de ett annat utrymme. Bidragsförskottet kan man få via försäkringskassan, men annars måste de ha kontakt med varandra och samarbeta. Det har inte funkat innan, varför ska det funka efteråt? Många av kvinnorna känner sig tvingad att ta kontakt med barnens fäder och be, för att kunna klara sig ekonomiskt. *Nyckelinformant E*

Analysen av intervjuerna tyder på att myndigheters bristande medvetenhet och tänkande runt ekonomiskt våld öppnar för nya möjligheter för männen att undergräva mödrarnas ekonomier efter att de har separerat. Eftersom det ekonomiska våldet inte har uppmärksamrats inom de enheter

inom myndigheterna som hanterar bidrag och eftersom rättsreglerna styr hur myndigheterna skall agera, påverkas mödrarnas situation.

– De har kunnat se att det är uppenbart att kvinnan har separerat från mannen och att det har förekommit våld. Men mannen vägrar att skriva sig på en annan adress och det tolkas som att han är fortfarande boende hos henne. Det vill säga att hon inte får bidrag för han är fortfarande skriven där eller att de har fortfarande gemensam vårdnad. Då kräver socialtjänsten att hon skall förmå honom att skriva på ansökan om bidrag, men hon kan inte förmå honom att skriva under och därmed blir hon utan bistånd. De tar inte hänsyn till att våld är problematiskt, utan man följer sin myndighetslogik kring ekonomiskt bistånd och frågar hur man handlägger det. *Nyckelinformant C*

Ett annat sätt att undergräva mödrarnas ekonomier, enligt vad som framkommit under intervjuerna, är att fäderna sätter igång rättsprocesser, som det blir stora kostnader av, trots att männen många gånger redan är svårt skuldsatta och saknar möjlighet att betala det rättsprocesserna

– Vi hade ett fall med en läkare för inte så länge sedan, där mamman flydde från hemmet med sina fyra pojkar och skaffade en ny lägenhet. Då folkbokförde pappan sig på hennes nya adress, vilket innebar att hon varken fick bostadsbidrag eller underhållsbidrag, för att han var skriven på hennes nya adress. Detta för att förvärra det för henne och hennes ekonomi. Det tog ett tag innan Skattemyndigheten utredde saken, plus att han höll sig undan och lät bli att svara. De slutade med att han fick en delgivning. Det tog nio månader innan ärendet var utrett. Nio månader är många tusen lappar. Han till och med överklagade hennes ansökan om skilsmässa till Hovrätten. Det här är ett sätt att göra det så svårt för kvinnorna som möjligt. *Nyckelinformant A*

Delgivning är ett juridiskt begrepp som innebär att ett dokument eller information om ett beslut överlämnas till en person (Nationalencyklopedin).

Analysen tyder på att det även finns andra sätt för fäderna att utöva ekonomiskt våld. Exempel som tas upp är att de sätter i system att göra många dyra saker tillsammans med barnet/barnen och låter räkningen gå till vårdnadshavaren, där barnet är folkbokfört. Att behålla barnets/barnens saker t.ex. barnvagnar och vinterkläder hemma hos sig, trots att barnet/barnen är med sin moder, verkar vara ett annat vanligt sätt för fäderna att begränsa mödrarna.

Vidare framkommer att många av de mödrar som har bestämt sig för att ansöka om enskild vårdnad får ett tungt arbete framför sig. Detta eftersom det är väldigt mycket som skall ordnas upp, inte minst ekonomin, som oftast är beroende av att man ansöker om bidrag. Utöver det ekonomiska måste de inför de kommande domstolsförhandlingarna uppsöka polis, socialtjänst, barnutredningar och familjerättsliga utredningar.

– Många klarar inte av att arbeta under en pågående rättsprocess, eftersom ovissheten hur det ska gå är tungt att leva med och att man inte längre råder över sitt liv, vilket medför att ekonomin blir ännu mer lidande. Dessutom vill det sig riktigt illa kan man få dyra rättegångskostnader, om man förlorar målet. *Nyckelinformant B*

Analysen visar på att den psykiska ansträngningen som ovissheten inför framtiden medför, att många av mödrarna inte förmår att arbeta under de pågående rättsprocesserna. Detta kan leda till att de blir sjukskrivna under långa perioder, vilket försämrar deras ekonomier ytterligare.

9.2. Andra frågeställningen; trygghet

Frågeställningen om trygghet ämnar besvara frågan, hur de professionella tänker utifrån sina positioner på de misshandlade mödrarnas trygghet, efter att de har separerat från barnens fäder och där föräldrarna har gemensam vårdnad.

Intervjuerna förmedlar en allvarlig bild av de separerade misshandlade mödrarnas trygghet. Med tanke på att hemmet är den farligaste platsen för mödrar, samt att hemmet är den bevismässigt sämsta platsen för mödrars utsatthet. Analysen tyder på att bristande bevisning kan få konsekvenser i vårdnadstvisterna, vilket i förlängningen kan påverka mödrarnas trygghet på lång sikt, beroende om utslagen i vårdnadstvisterna blir gemensam vårdnad eller ej. De intervjuade belyser att det behövs en lagförstärkning när det gäller mödrarnas säkerhet, eftersom det finns kryphål i lagstiftningen. Den rådande lagstiftningen är kopplad till den rådande familjepolitiken som förutsätter att det bästa för barnen är att växa upp i så nära ett kärnfamiljsförhållande som möjligt, trots att föräldrarna inte lever tillsammans. Den gemensamma vårdnaden utgör normen. Resultatet visar att detta kan bli problematiskt, när det finns en våldsproblematik inblandad, eftersom barnen till de våldsutsatta mödrarna blir många gånger våldsoffer även de. Domstolar måste ta i beaktande att varken barnet eller någon annan i familjen riskerar att utsättas för våld när de beslutar i ärenden som rör vårdnadstviser.

– Men fortfarande är det väldigt långt kvar tills att de tankarna omsätts i praktiken. Det finns en brist på medvetenhet och de ramarna och politiken, samt bristen på fokus på utsatthet orsakat av våld. Det skapar överhuvudtaget väldigt svåra situationer för de våldsutsatta mammorna. *Nyckelinformant C*

Studien visar på att förutom våldet som mödrarna utsätts för, påverkas deras trygghet beroende på hur olika enheter hanterar eller inte hanterar frågan om våld och utsatthet. När de misshandlade mödrarna separerar kommer de ofta i kontakt med olika enheter inom myndighetsvärlden. Enheter inom polis och socialtjänst, som definierar våldet som ett brott, där arbetet fokuseras på de våldsutsatta mödrars situation. Dessa enheter är oftast medvetna om fäders våld mot mödrar och att det är ett stort socialt problem. Enheternas medvetenhet och kunskaper leder till att de ofta utgår från straffrättens logik, med offer och förövare, där modern kan tänkas behöva skydd.

– Det finns en viss logik i hur de professionella inom våldsenheten tänker och hur de förhåller sig. Här det våldsbrott, man pratar om våldsutövande som män. Den här logiken, det är inte säkert att den har genomslag när det kommer till frågan familjerätt. Inom familjerätten har våld varit en icke fråga. *Nyckelinformant C*

Analysen av intervjuerna visar på att det är enheten familjerätt som beslutar i vårdnadstvister och att det förekommer olika synsätt på våldsaspekten inom olika enheter i myndigheter. Detta leder fram till kryphål i lagstiftningen när det gäller vårdnadstvister och gemensam vårdnad. I vårdnadstvister tar rätten oftast enbart ställning till om barnets/barnens säkerhet är hotad och är den inte det, blir oftast rättens utslag gemensam vårdnad. Därmed har det uppstått ett kryphål runt mödrarnas skyddsaspekt.

- Det är ett helvete för kvinnorna och barnen att leva i det och att vara medveten om att det finns luckor som man kan utnyttja så fort det ges en möjlighet. *Nyckelinformant A*

Det som framkommer i intervjuerna är att det oftast måste till ett besöksförbud för att mödrarna ska kunna känna sig trygga. Problemet är att besöksförbudet kan utformas så att det gäller modern, men inte hennes barn. Ett annat dilemma som belyses är att det inte går att få skyddade adressuppgifter om modern bor tillsammans med barnen samtidigt som det är svårt att få skyddade personuppgifter utan att det finns en polisanmälan. I intervjuerna framkommer det även att om mödrarna har beviljats skyddande åtgärder som kvarskrivning, läggs ett enormt ansvar på barnen, eftersom de alltid måste vara medvetna om faran av att försäga sig och vilka konsekvenser det kan ge, när barnens fäder frågar ut dem om deras vardag.

- Männerna har rätt att veta var sina barn befinner sig. Det är samma sak vid kvarskrivning, det är svårare när man har gemensamma barn, som ska träffa sin pappa. Det är lätt för barnen att försäga sig. Barn är ofta stolta att kunna berätta vilken skola eller dagis de går på, de har inte säkerhetstänket som vuxna har. Det vill säga att det är omöjligt. *Nyckelinformant D*

9.3. Tredje frågeställningen; inskränkningar

Den tredje frågeställningen om inskränkningar har för avsikt att belysa hur de yrkesprofessionella tänker utifrån sina positioner på de inskränkningar som den gemensamma vårdnaden ger de misshandlade mödrarnas liv, när det gäller beslut om arbete, skola och bostadsort, efter att de har separerat från barnens fäder.

Svaren från deltagarna skiljer sig åt, men det finns en gemensam kärna. Anledningen till att svaren spretar kopplas samman till deras olika livsvärldar och hur de ser på praktik och verklighet.

Grundtanken i gemensam vårdnad är att föräldrarna ska kunna komma överens om alla beslut som rör barnet/barnen och att som vårdnadshavare har man rätt att ta del av information rörande barnet/barnen. Analysen visar att det uppkommer en problematik när vårdnadshavarna är oense eller när fadern sätter i system att behålla kontrollen över modern. Nyckelinformanterna belyser många olika sätt för männen att försvåra det för mödrarna.

- Om pappan vill krångla till det är det väldigt enkelt för honom att krångla till det, men märk väl, om pappan väljer att flytta till en annan ort, då är det ingen som ifrågasätter det. Det finns

ingen obligatorisk papparátt att spendera tid med sina barn, familjerätten kan inte göra något.
Nyckelinformant A

Ett vanligt sätt för fadern att utöva makt över modern tycks enligt informanterna vara att lämna återbud de dagar han skulle ha haft barnet/barnen och hämta barnet/barnen andra dagar istället. Förskolor och skolor får inte vägra att lämna ut barnet/barnen till en vårdnadshavare. Detta medför att mödrarna inte kan planera sin vardag överhuvudtaget. Däremot verkar det som om mödrarna kan få det lättare när det gäller flytt om barnen har skolplikt, eftersom barnen bästa och skolplikten går före den andra förälderns vilja.

– Vid gemensam vårdnad måste föräldern ha den andre förälderns samtycke vid flytt till en annan ort. Man kan vara strategisk och flytta utan den andre förälderns godkännande och processa om det, men enbart om kvinnorna är säkra på att vinna processen. Annars kan det bli väldigt dyra rättegångskostnader och tvingas flytta tillbaka. *Nyckelinformant E*

Vad som framgår ur intervjuerna är att det däremot inte finns någon lag på att förskolebarn ska gå i förskola, vilket kan leda till konflikter. Graden av mödrarnas beslutfattande beror på om de har gemensam vårdnad eller ej samt om modern har skyddade uppgifter. Som en sista utväg belyser de intervjuade att mödrarna alltid kan låta rätten ta ställning i beslutfattandet, som är tidskrävande och kan vara vanskligt med tanke på utslaget och rättegångskostnader.

– Det är ytterst få beslut som måste fattas gemensamt, är föräldrarna inte överens, får de gå till domstol och få saken prövad. *Nyckelinformant B*

9.4. Fjärde frågeställningen; samarbetsamtal

Den fjärde frågeställningen om samarbetsamtal lyder enligt följande: Hur tänker de professionella utifrån sina positioner om de misshandlade mödrarna syn på samarbetsamtal?

Denna fråga besvarar de flesta intervjuade med ett skratt. Samtliga förmedlar en bild av något som är orimligt och onödigt, eftersom det inte går att förhandla med någon som använder sig av våld. Det positiva som framkommer under intervjuerna är att socialtjänsten har börjat ta emot föräldrarna var för sig, vilket leder till att modern slipper att återigen bli kränkt av mannen och riskerar inte heller att bli förföljd och därmed få en eventuellt skyddad bostadsadress röjd. Det negativa är att de intervjuade uppfattar att de flesta av mödrarna känner sig tvingade och känner obehag inför samarbetsamtalet samt att de befinner sig i underläge både gentemot mannen i fråga samt socialtjänsten.

– Ingen höjdare! Bara tanken är en logisk kullerbytta, man kan inte samarbeta med en man som har varit våldsam mot en och som man är rädd för. Det går inte. *Nyckelinformant B*

– Det är helt idiotiskt att döma till samarbetsamtal, i sådana här familjer, tänker jag, eftersom det är ett väldigt ojämnt förhållande, i så fall bör samarbetsamtalen vara var för sig. Man

ska inte behöva sitta där med förövaren och försöka samarbeta. Det är absurt.
Nyckelinformant E

Det intressanta som framkommer i analysen är att samarbetsamtalet utgör ett mindre underlag till vårdnadstvisterna än vad många av mödrarna kan föreställa sig samt att mödrarna kan vägra att delta, trots att de har blivit tilldömda att delta. Men att det krävs en rättsprocess först.

– Det ska räcka med att mammorna har vänt sig till en kvinnojour för att alla ska förstå att det har förkommit våld i relationen och att enskild vårdnad vore det bästa för mammorna. Därmed ska samarbetsamtal inte behövas. *Nyckelinformant A*

Analysen av intervjuerna visar att även denna fråga är problematisk, eftersom mödrarna tycks bli värderade dels som moder och dels som offer under samarbetsamtalen. Detta medför att mödrarna måste överväga hur de ska agera i samarbetsamtal. De intervjuade tar upp Christies teori om det idealiska offret. Bilden som de förmedlar när en våldsutsatt moder skall bli trovärdig som moder i möte med myndigheter, innebär att hon behöver vara tämligen offerlik. Ju mer offerlik hon är desto mer moder är hon och desto mer trovärdig blir hon som offer. Om en moder upplevs att vara alldeles för stark, där hon kanske beskriver att hon själv har slagit tillbaka, själv utövat våld, blir hon per automatik inte offer i lika stor utsträckning, jämfört med en moder som inte har gjort motstånd. Om hon däremot blir för offerlik, passiviserad, beroende, utsatt, rädd och handlingsförlamad, då blir hon väldigt problematisk som förälder. Eftersom hon blir inkompetent i rollen som förälder och inte kan skydda sitt barn/sina barn.

– När man ska vara förälder och vuxen och i relation till barn, handlar det om att man måste vara kompetent och stark för att vara trovärdig. Det betyder att de här våldsutsatta mammorna i möten med myndighet måste balansera. Ena sidan måste de vara trovärdiga som offer, som utsatta kvinnor. Samtidigt ska hon vara trovärdig som förälder och vuxen, för att inte bli problematiserad som mamma, där man utgår att hon inte kan ta hand om sina barn på ett bra sätt. *Nyckelinformant C*

Detta betyder att alla mödrar måste göra avvägningar för att bli trodda som offer och samtidigt ge uttryck för att de är kompetenta som mödrar och kan ta hand och skydda sina barn. Däremot tillåts fäder att pendla mellan att vara dåliga fäder som inte tar ansvar för sina barn och att vara bra fäder som gör roliga saker tillsammans med sina barn.

9.5. Femte frågeställningen; det svåraste

Den femte frågan handlar om vad de professionella anser vara det svåraste med gemensam vårdnad. Samtliga intervjuade belyser maktperspektivet, oavsett om det gäller myndighetsutövande eller männens makt över mödrarna och barnen. Genom att mödrarna befinner sig i de situationer som de

gör medför detta att de alltid måste förhålla sig till personer vars ställning ger dem makt att påverka mödrarnas liv oavsett om det är fäderna eller myndighetspersoner.

– Det svåraste är när någon missbrukar sin position som vårdnadshavare. *Nyckelinformant B*

– Det är det här med makten, tänker jag. I normala förhållanden, tror jag att det är bra med gemensam vårdnad, men inte inom förhållanden där det har förekommit våld och ojämlikhet, där den ena har tryckt ner den andre föräldern. Det är absurt att börja samarbeta när man separerar, där den ena parten är ofta rädd för den andre parten. *Nyckelinformant D*

Det som framkommer i analysen är att de mödrar som har gemensam vårdnad måste förhålla sig till fäderna och regelverken som styr hur myndigheter skall agera, under en lång tid. Vill det sig illa kan mödrarna vara tvungna att förhålla sig till barnens fäder och regelverken tills barnen blir myndiga, vilket i teorin kan bli en 18 års period.

– Det är väldigt viktigt att förstå vad för slags villkor som och på vilket sätt lagstiftningen och myndighetspraktiken sätter ramar för mammors liv, efter att mammorna har separerat. *Nyckelinformant C*

Genom intervjuerna tydliggörs att bilden av hur mödrarna måste förhålla sig till fäderna innefattar även den känslomässiga delen. Mödrarna tycks försöka slita sig loss och ta sig ur relationen känslomässigt, men att de känner sig påtvingade en relation till barnens fäder efter separationen, vilket mödrarna kan uppleva som psykiskt påfrestande. Detta eftersom de måste förhålla sig till barnens fäder och deras våld genom den gemensamma vårdnaden.

– De blev inte känslomässigt fria, på något sätt blev de tvungna att förhålla sig till honom och upptagna vad tänker han, vad tycker han, hur reagerar han, hur mår han, vad vill han, vad kommer här näst? *Nyckelinformant C*

Intervjumaterialet tyder på att frigörandet från fäderna och våldets konsekvenser är beroende av om fäderna lägger ner sina försök att få tillbaka mödrarna eller straffar dem för att de har lämnat männen i fråga. Det förekommer även att fäderna överför kontrollbehovet från mödrarna till barnen, vilket sätter ramar för mödrarnas liv.

– Det som gör en förbannad eller irriterad för att gemensam vårdnad är i min mening helt utesluten om det finns en misstanke om våld inom närrelationer och kommer det en mamma till en kvinnojour och säger att jag vågar inte stanna kvar hemma. Bara det ska räcka för att förstå att det är våld i nära relation och att man behöver skydda sig. *Nyckelinformant A*

En annan aspekt av maktperspektivet som lyfts fram under intervjuerna, är hur barnen påverkas och vilka konsekvenser gemensam vårdnad kan ge barnen.

– Det viktigaste av allt är att en förälder kan neka sitt barn psykiatrisk hjälp. Det är mer regel än undantag att männen säger nej till en BUP kontakt, barn och ungdomspsykiatri. Det är klart att papporna inte vill att barnen ska berätta. *Nyckelinformant E*

10. Slutdiskussion

Denna studie styrker att barnens faders våld mot mödrarna är ett utbrett samhällsproblem som den tidigare forskningen har visat (Deklarationens första artikel/regeringen, Lundgren et al., 2001, s. 8, BRÅ, nyhetsartikel) och avspeglas i statistiken från BRÅ (2007:6, s. 6) där mycket av statistiken kan kopplas samman till separationsvåldet som Ekbrand (2001, s. 33) har rapporterat om.

Barnens faders våld mot mödrarna förklaras både utifrån ett makro- och ett mikroperspektiv. Till makroperspektivet räknas den strukturella könsmaktsordningen vars avsikter är att kontrollera mödrarna (Eliasson, 2003, s. 17) och till mikroperspektivet räknas biologiska- och sociala aspekterna (Jalmert, 2003, s. 257).

Våldet som används av barnens fäder gentemot mödrarna följer en struktur och inbegriper alla handlingar vilkas avsikt är att kränka och kontrollera mödrarna inom en nära relation och kan drabba alla oavsett vilken socioekonomisk grupp mödrarna tillhör (Jalmert, 2003, s. 256, BRÅ, 2009:12, s. 27). Däremot visar den oberoende forskningen på att vissa grupper av mödrar är mer utsatta än andra mödrar och detta kopplas samman till deras socioekonomiska förutsättningar (Estrada & Nilsson, 2007, s. 172, SOU 2006:65, s. 59).

Fädernas våld som används för att kontrollera mödrarna bortförklaras eller förringas av de våldsamma fäderna med hjälp av olika metoder (SOU 2004:117, s. 53). Där en av strategierna från fäderna är att de försäkrar sig om att våldet som utövas, sker innanför hemmets väggar. Detta medför att allmänheten inte får kännedom om våldet och i förlängningen leder det till att våldet kan fortgå (BRÅ 2009:12, s. 30).

Fernqvist och Näsman (2008, s. 159) har genom sin forskning visat att ekonomiskt våld och dess konsekvenser används som strategi för att kontrollera mödrarna. Detta för att de skall underordna sig och att deras handlingsutrymme begränsas, vilket i förlängningen försvårar för mödrarna att bryta upp från förhållandet.

Förutom att mödrarnas ekonomiska situation försvåras deras uppbrottsprocess av normaliseringsprocessen. Eliasson (2003, s. 28) menar att processen börjar med att begränsa de våldsutsatta mödrarna socialt för att därefter övergå till psykisk och fysisk misshandel. Genom att mödrarna normaliseras till våldet, får de svårt att agera utan fädernas medgivande, vilket leder till att många av mödrarna stannar kvar i de destruktiva relationerna eller återvänder (Beausang, 2003, s. 238). När mödrarna slutligen bryter upp från de destruktiva förhållandena beror det oftast på att det är deras sista utväg (Hydén, 2001, s. 109).

Lundgren m.fl. (2001, s. 17) skriver att normaliseringsprocessen medför att mödrarna får det svårt att uppnå brottsofferstatus. Graden av brottsofferstatus bygger på Christies teori om det idealiska offret, där offret ska vara svagt i förhållande till förövaren samt att offret ska ha en respektabel livsstil jämfört med gärningsmannen. Men eftersom de mödrar som blir utsatta av våld oftast blir

det i en nära relation, uppnår inte dessa mödrar brottsofferstatus i lika stor utsträckning jämfört med en moder som misshandlas på öppen gata och av en okänd gärningsman (Christie, 2001, s. 49).

Mödrars låga grad av brottsofferstatus kan medföra problem att få enskild vårdnad som statistiken från BOs granskning av vårdnadstvister visar. Undersökningen visar att endast hälften av vårdnadstvisterna tilldöms enskild vårdnad, där det hade förekommit familjevåld (BR 2005:02, s. 30). Eftersom det är en dyr och svår process att få enskild vårdnad, medför detta att många våldsatta mödrar måste förhålla sig till de våldsamma fäderna och olika regelverk som styr den gemensamma vårdnaden, som innebär att föräldrarna delar på det juridiska ansvaret för barnet. Regelverken utgår från att alla övergripande beslut som rör barnet skall beslutas av föräldrarna gemensamt (Eriksson, årtal saknas, s. 11). Detta kan medföra mycket stora problem för de våldsutsatta mödrarna.

Den oberoende forskningen visar att många av de våldsutsatta mödrarna utsätts för fysiskt och psykiskt våld från fäderna efter att de har separerat (Estrada & Nilsson, 2004, s. 172, SOU 2006:65, s. 59, Lundgren et al., 2001, s. 34).

De skyddsåtgärder som de våldsutsatta mödrarna kan använda sig av är besöksförbud (BRÅ 2007:2, s. 16), skyddade personuppgifter och kvarskrivning (Nylén, 2003, s. 189). Dock har fäderna rätt att veta var sina barn bor och därmed röjs mödrarnas adress, i de fall där barnen bor hos mödrarna (Wallberg, 2003, s. 116). Detta medför att mödrarna får leva i ovisshet om deras trygghet är säkerställd.

Mina förväntningar innan studien genomfördes var att nyckelinformanternas tankar om fenomenet skulle skilja sig åt, eftersom de kommer från olika livsvärldar och har olika erfarenheter. Men analysen visar överraskande att deras berättelser stämmer väl överens. Givetvis är deras berättelser fulla av unika erfarenheter, men de beskriver på ett likartat sätt fenomenet. Att nyckelinformanterna uppvisar likartade erfarenheter kan tänkas bero på att de är verksamma inom området barnens fäders våld mot mödrar. Om studien hade genomförts med personer som inte var verksamma inom området, men arbetar professionellt inom t.ex. familjerätt, polis och socialtjänst, skulle deras svar förmodligen skilja sig mer åt. Likaså om studien hade genomförts med nyckelinformater av både manligt och kvinnligt kön, vilket denna studie inte har gjort.

Om denna studie genomfördes med samma nyckelinformanter men med annan intervjuare hade de intervjuades svar förmodligen också blivit annorlunda. Eftersom de intervjuade väljer vad de vill förmedla och personkemin mellan intervjuare och nyckelinformant påverkar vad intervjun kommer att ge. Eftersom jag har utgått från tolkande fenomenologi som teoretisk utgångspunkt, påverkas mina tolkningar av min bakgrund och min förförståelse av fenomenet och därmed studiens resultat.

Avsikten med studien var att få inblick i vad de professionella utifrån sina yrkespositioner anser om gemensam vårdnad där mödrarna har blivit utsatt för mäns våld. Nyckelinformanterna har fått

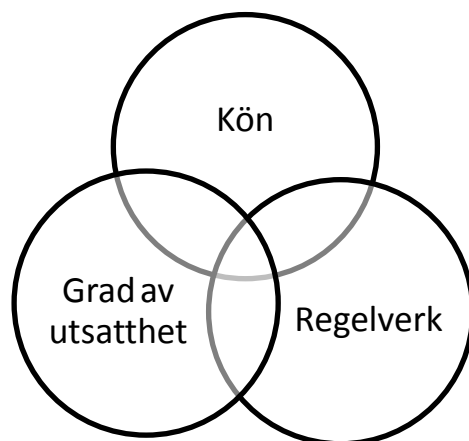
berätta fritt om frågeställningarna utifrån sina olika yrkespositioner, vilket var avsikten med undersökningen.

Studiens frågeställningar avsågs att undersöka utifrån ett makroperspektiv hur våldet av barnens fäder påverkar mödrarnas situationer samtidigt studera hur myndigheter/organisationer hanterar fädernas våld, där föräldrarna har separerat och har gemensam vårdnad.

Studien visar att problematiken runt den gemensamma vårdnaden påverkar de separerade våldsutsatta mödrarnas situation. Detta grundar sig i våldets strukturella könsmaktsordning i samhället. Ur ett maktperspektiv kan våldet kopplas samman med mödrarnas grad av utsatthet och deras ekonomiska förutsättningar som de lever under. Detta illustreras enligt följande modell.

Modellen ritades upp för mig under intervjun med docent Maria Eriksson. Mödrarna befinner sig i modellens mitt och i skärningsytan för de tre cirkelarna. Genom att de befinner sig i skärningsytan för de tre cirkelarna, blir de per automatik mer sårbara och deras framtid mer ovissa än jämfört med våldsutsatta kvinnor utan barn.

Modell 10.1 Mödrarnas våldsutsatthet utifrån ett makroperspektiv.

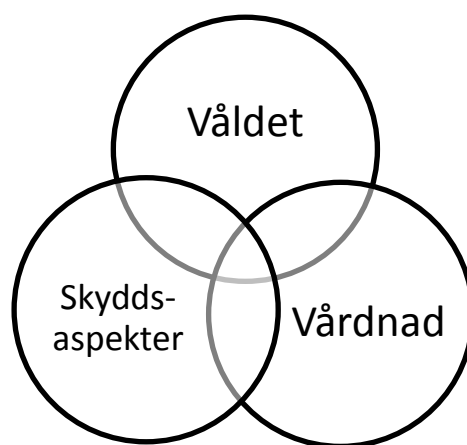

Studien belyser att många av mödrarna går en oviss ekonomisk tung situation till mötes när de separerar. Mödrarnas ekonomiska situation efter att de har separerat, är beroende av om fäderna till barnen upphör att kontrollera mödrarna och hur regelverken som styr hur bidrag betalas ut är utformade. Analysen tyder på att barnens fäder utnyttjar regelverken som styr hur de olika ekonomiska bidragen skall betalas ut. En vanlig strategi bland fäderna verkar vara att de folkbokför sig på mödrarnas adresser, även efter att de har separerat. Strategin medför att mödrarna inte får de ekonomiska bidrag som de egentligen är berättigade till. Andra sätt är att medvetet försena utbetalningen av underhållet, behålla barnvagnen och vinterkläder, fast barnen är hos deras mödrar. Konsekvenserna av det ekonomiska våldet är att många av mödrarna riskerar att vräkas från sina hem, eftersom de inte kan betala hyrorna i tid. Många gånger är mödrarnas sista utväg att processa mot fäderna och begära enskild vårdnad, för att kunna påverka sina liv. Eftersom inte alla mödrar

har ekonomiska förutsättningar att processa, med tanke på rättegångskostnaderna, som de riskerar att dra på sig hela rättegångskostnaden för båda parterna om de förlorar målen.

Genom att många av mödrarna inte anser sig ha råd med att processa om vårdnaden av barnen, alternativt att domstolarna har dömt föräldrarna till att ha gemensam vårdnad över barnen, medför detta att mödrarnas trygghet och att deras handlingsutrymme begränsas. Graden av mödrarnas trygghet och handlingsutrymme kopplas samman om mödrarna uppnår tillräcklig grad av brottsofferstatus. Studien visar på att det finns tydliga strukturella könsmaktsordningar inom myndigheterna och som får konsekvenser hur enheterna hanterar fädernas våld. Det visar sig att hanteringen skiljer sig åt mellan de olika enheterna inom samma myndighet, beroende på om enheten definierar fädernas våld som ett brott eller ej. Nyckelinformanterna belyser att det är en balansakt för mödrarna, där de försöker uppnå så hög grad av brottsofferstatus i deras kontakter med de olika myndigheterna samtidigt som de måste beakta att de inte framställer sig oförmögna att skydda sina barn och därmed riskera att förlora vårdnaden av barnen. Mödrarnas utsatta position illustreras av följande modell, där mödrarnas position är i skärningsytan för de tre cirklarna.

Modell 10.2 Mödrarnas grad av brottsofferstatus kopplad till våldet, skyddsaspekten och vårdnaden.

Denna undersökning tyder på att mödrarnas trygghet är beroende av om barnens fäder slutar med sina våldshandlingar eller ej och att mödrarna bör ha enskild vårdnad för att säkerställa deras säkerhet och många gånger även barnens säkerhet. Om mödrarna inte beviljas enskild vårdnad är mödrarnas trygghet kopplad till besöksförbudet. Nyckelinformanterna understryker att så länge som mödrarna har gemensam vårdnad med barnens våldsmamma fäder, leder det till att mödrarnas trygghet inte hamnar i fokus, utan fokus ligger på de gemensamma barnens säkerhet och att det måste till en lagförändring för att säkerställa mödrarnas säkerhet.

Gällande mödrarnas inskränkningar i deras besluthantering visar studien på att mödrarnas underordning av barnens faders makt över dem och den strukturella könsmaktsordningen i samhället avspeglas i utformningen av den juridiska innebörden av gemensam vårdnad. Problematiken består i att det förväntas att föräldrarna ska kunna samarbeta och komma överens.

Nyckelinformanterna lyfter fram det ojämlika maktperspektivet som råder mellan föräldrarna och hur maktperspektivet genomsyrar allt som rör den gemensamma vårdnaden.

Studien visar på att det kan bli mycket svårt för mödrarna att samarbeta med de våldsamma fäderna om inte omöjligt, efter att de har separerat. För att slippa att processa om alla beslut som rör den gemensamma vårdnaden kan mödrarna ansöka om enskild vårdnad som avgörs i domstolar, där domstolarna kan döma parterna till samarbetsamtal. De erfarenheter som nyckelinformanterna har förmedlat i denna studie visar på att samarbetsamtal är onödigt och absurt, eftersom det inte går att samarbeta med en person som har utsatt den andra parten för våld.

Resultatet av studien visar att det finns en även problematik med utvärderingen av mödrarna, under samarbetsamtalen, eftersom mödrarna blir värderade både som moder och som offer under samarbetsamtalen. Detta leder till att mödrarna måste balansera sin framhävnings som offer samtidigt som de måste bevisa att de klarar av att skydda sina barn, vilket fäderna slipper. Mödrarnas balansering medför att de riskerar att inte uppnå den brottsofferstatus som de så väl behöver i vårdnadstvister.

När det kommer till samarbetsamtalens vikt för vårdnadstvister, skiljer sig studiens resultat gentemot den tidigare forskningen, genom att belysa att samarbetsamtalen inte får den dignitet i vårdnadstvister som många utgår ifrån att de har.

Det som anses vara det svåraste med den gemensamma vårdnaden där det har förekommit våld, är de ojämna maktpositionerna mellan föräldrarna samt hur enheter inom samma myndighet hanterar våldsfrågorna och vilka konsekvenser det medför för mödrarnas situation. En annan aspekt är att de gemensamma barnen kan bli offer för det ojämna maktperspektivet, där fädernas våld och utnyttjande av barnen inte anses enligt lagstiftningen som ett brott. Studien belyser att den yttersta konsekvensen av den gemensamma vårdnaden kan leda till att barnen riskerar att bli utan psykiatrisk vård, efter att de har blivit våldsutsatta av deras fäder. Med tanke på den tid som det har tagit att formulera en lagförändring för att stärka barnen i deras position gentemot föräldrarna och barnens rättigheter till psykiatrisk vård och andra sociala insatser, kan detta enbart ses som att beslutsfattarna till den rådande lagen, avsåg att skydda förövaren istället för brottsoffret. Detta är ett ytterligare ett exempel på hur fädernas våld och makt gentemot mödrarna och deras gemensamma barn är kopplad till den strukturella könsmaktsordningen som påverkar hur regelverken utformas. Konsekvensen blir att enheter inom myndigheter hanterar fädernas våld olika, beroende om de väljer att se våldet eller inte.

Genom att Sverige har förbundit sig till Barnkonventionen, som avser att stärka skyddet runt barnen och att barnens rättigheter ska tillgodoses enligt artiklarna i Barnkonventionen, är det mycket beaktansvärt att barnens rättigheter kan få lägre position gentemot föräldrarätten, där ”barnets bästa” kan vägas mot föräldrarätten. Därmed kan barnen ses som sekundära brottsoffer.

Att ens föra en diskussion vilket offer som är viktigare än den andre när det gäller fäders våld mot mödrarna och deras gemensamma barn, finner jag mycket konstigt. Utifrån min livsvärld och erfarenheter är det lika viktigt att skydda mödrarna och de gemensamma barnen. Eftersom barnen blir brottsoffer per automatik så fort de bevittnar, hör eller förstår att deras mödrar utsätts för våld. Dock går barnenens skyddsaspekt före mödrarnas skyddsaspekt i vårdnadstvister. Med tanke på att barnen är vår framtid är det ännu viktigare att skydda dem utifrån att de kan bli nästa generations förövare och offer. Däremot kan mödrarnas familjer och deras vänner bli sekundära offer för våldet, med tanke på normaliseringsprocessen där mödrarnas livsutrymme begränsas och vetskapen om att de personer som man älskar utsätts för våld, kan vara mycket känslsam.

Studiens resultat visar tydligt på att det krävs nya lagförändringar för att de våldsutsatta mödrarna och barnen ska få den hjälp och det skydd som så väl behöver gentemot de våldsamma fäderna. För att minimera att de våldsutsatta mödrarna riskera att ”falla mellan stolarna” mellan de olika enheterna och hur dessa enheter väljer att hantera våldet som ett brott eller ej. De olika hanteringarna av våldet inom enheterna måste upphöra och att enheterna får gemensam syn på fädernas våld och det ojämna makt positionerna som råder inom gemensam vårdnad, där mödrarna har blivit och även många gånger barnen våldsutsatta. Samhället inklusive alla enheter inom myndigheterna måste se våldet som ett brott och inget annat. Om detta gjordes skulle problematiken runt de gemensamma vårdnader betydligt minska och mödrarna skulle få det mycket enklare och kan därmed förhoppningsvis överföra trygghet till sina barn så att även de slipper leva i ovisshet.

11. Litteraturförteckning

Aspers, P. (2007): *Etnografiska metoder*. Malmö: Liber.

Beausang, A. (2003): Att leva i ett misshandelsförhållande – kvinnojoursrörelsens erfarenheter. I Heimer, G. & Posse, B. (red.): *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar*. Lund: Studentlitteratur (pp. 233-253).

Bryman, A. (2002): *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

Christie, N. (2001): Det idealiska offret. I Åkerström, M. & Sahlin, I. (red.): *Det motspänstiga offret*. Lund: Studentlitteratur (pp. 46-60).

Creswell, J. W. (2007): *Qualitative Inquiry & Research Design. Choosing Among Five Approaches*. London: Sage Publications.

Ekbrand, H. (2001): Mäns våld mot kvinnor i samband med separation. I Eriksson, M., Nenola, A. & Muhonen Nilsen, M. (red.): *Kön och våld i Norden*. Köpenhamn: Nordiskt Ministerråd (pp. 31-43).

Eliasson, M. (2003): Att förstå mäns våld mot kvinnor. I Heimer, G. & Posse, B. (red.): *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar*. Lund: Studentlitteratur (pp. 15-47).

Eriksson, M. (2003a): *I skuggan av Pappa. Familjerätten och hantering av faders våld*. Förlags AB Gondolin: Stehag.

Eriksson, M. (2003b): Barn vars pappa misshandlar mamma. I Heimer, G. & Posse, B. (red.): *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar*. Lund: Studentlitteratur (pp. 131-152).

Eriksson, M. (årstal saknas): *Barn, våld, familjerätt och kvinnojoursarbete*. Stockholm: ROKS.

Estrada, F. & Nilsson, A. (2004): "Exposure to Threatening and Violent Behaviour Among Single Mothers: The Significance of Lifestyle, Neighbourhood and Welfare Situation." *The British Journal of Criminology*, 2004, nr. 44, vol. 2, pp. 168-187.

Estrada, F. & Nilsson, A. (2007): Den ojämlika utsattheten. Ett bidrag till forskningen om brottslighet och levnadsnivå. I von Hofer, H. & Nilsson, A. (red.) *Brott i välfärden*. Stockholm: Stockholms universitet, Kriminologiska institutionen.

Fernqvist, S. & Näsman, E. (2008): Ekonomiskt våld och barns utsatthet. I Eriksson, M., Källström Carter, Å., Dahlkild-Öhman, G. & Näsman, E. (red.): *Barns röster om våld – att tolka och förstå*. Malmö: Författarna och Gleerups Utbildning AB (pp. 158-177).

Hydén, M. (2001): Misshandlade kvinnors uppbrott: en motståndsprocess. I Åkerström, M. & Sahlin, I. (red.): *Det motspänstiga offret*. Lund: Studentlitteratur (pp. 92-119).

Jalmert, L. (2003): Män som slår. I Heimer, G. & Posse, B. (red.): *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar*. Lund: Studentlitteratur (pp. 255-267).

Kvale, S. (1997): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Lundgren, E., Heimer, G., Westerstrand, J. & Kalliokoski, A.-M. (2001): *Slagen dam. Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige – en omfångsstudie*. Umeå: Fritzes Offentliga Publikationer.

Nylén, L. (2003): Rättsväsendet- polisens roll. I Heimer, G. & Posse, B. (red.): *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar*. Lund: Studentlitteratur (pp. 153-206).

Schiratzki, J. (2002): *Barnrättens grunder*. Lund: Studentlitteratur.

Wallberg, A.-M. (2003): Socialtjänsten och mäns våld mot kvinnor. I Heimer, G. & Posse, B. (red.): *Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar*. Lund: Studentlitteratur (pp. 97-130).

Offentligt tryck

BR 2005:02, När tryggheten står på spel. Stockholm: Barnombudsmannen.

BRÅ 2007:2, Besöksförbud. De berörda och deras erfarenheter. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

BRÅ 2007:6, Utveckling av dödligt våld av kvinnor inom nära relationer. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

BRÅ 2009:12, Våld mot kvinnor och män i nära relationer. Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

DIR 2009:56, Översyn av hur ekonomiska stöd till barnfamiljer stödjer samarbete mellan särlevandeföräldrar. Stockholm: Socialdepartementet.

Ds 2011:5, Barns rätt till vård och sociala insatser stärks.

JO 2003/04, Justitieombudsmännens ämbetsberättelse.

NJA 1998:267.

SOU 2004:117, Nytt nationellt kunskapscentrum. Ombildning av RKC. Betänkande av utredningen om Rikskvinnocentrum. Stockholm: Näringsdepartementet.

SOU 2005:43, Vårdnad-boende-umgänge. Barnets bästa, föräldrars ansvar. Stockholm: Justitiedepartementet.

SOU 2006:65, Att ta ansvar för sina insatser – Socialtjänsten stöd till våldsutsatta kvinnor. Stockholm: Socialdepartementet.

SOU 2007: 52, Beslutande rätt vid gemensam vårdnad m.m. Stockholm: Justitiedepartementet.

Internet

BRÅ, nyhetsartikel, http://www.bra.se/extra/news/?module_instance=1&id=302, inhämtat 2010-02-09.

Nationalencyklopedin, <http://www.ne.se/sok?q=delgivning>, inhämtat 2012-01-24.

Regeringen/deklarationens första artikel,
http://www.humanrights.gov.se/extra/pod/?id=52&module_instance=3&action=pod_show&navid=1&subnavid=52&subnavinstance=3, inhämtat 2011-10-19.

Regeringen/barnkonventionen, <http://www.regeringen.se/content/1/c6/06/90/25/86f41911.pdf>, inhämtat 2012-01-24.

12. Bilaga 1

Intervjuguide över de öppna semistrukturerade frågorna.

- Hur tänker du om de misshandlade mödrarna ekonomier ut efter att de har separerat från barnens fäder och där föräldrarna har gemensam vårdnad?
 - Kan du ge exempel på hur männen går till väga när de använder sig av ekonomiskt våld?

- Hur tänker du om de misshandlade mödrarna trygghet efter att de har separerat från barnens fäder och där föräldrarna har gemensam vårdnad?
 - Finns det några sätt som de kan säkerställa sina tryggheter?

- Hur tänker du om de misshandlade mödrarna inskränkningar vid beslut ger gemensam vårdnad på de misshandlade mödrarna liv, i form av beslut om arbete, skola och bostadsort, efter att de har separerat från barnens fäder?
 - Vilka det några sätt att undgå att samarbeta i beslutfattandet?

- Hur tänker du om de misshandlade mödrarna och samarbetssamtal?
 - Vad tänker du om att mödrarna kan tilldömas att genomgå samarbetssamtal?

- Vad anser du vara det svåraste med den gemensamma vårdnaden?
 - Kan du ge exempel?